

899.969.3

ჭ 15

ილია
ჭავჭავაძე

ILIA
Č'AVČ'AVADZE

ILIA
Č'AVČ'AVADZE

ALLA FORCA

PICCOLA STORIA

„NAKADULI“

TBILISI

1987

ილია ჭავჭავაძე

საჩუქრულად

პატარა აგაპი

„ნაპალულო“

თბილისი

1987

84 Γ p 1 – 4
⌘ 152

თარგმნა

ლუიჯო მაგაროტო

TRADUZIONE

DI LUIGI MAGAROTTO

© „ნაკადულო“, 1987

70803 – 168

ყ----- პრძ. – 87

M-603 (08) 87

I

შუა ზაფხული იყო. მინდვრები და ქედები გოლ-
ვას სულ მთლად გადაეჭკნო და ფერი ეცვლევინებინა.
იმ დღეს, რა დღიდანაც ვიწყებთ ჩვენს ამბავს, ასეთი
ცხარე მზე სწვავდა ქვეყანასა, ასეთი პაპანაქება იდგა,
რომ დედამიწას ბული ასდიოდა, თითქო გახურებული
თონეაო. კაცი სიცხისაგან დაოსებული ძლივს სულს
იქცევდა. ამისთანა დღეს საქონელ-გამოშვებულნი
ღვინის ურმები იდგნენ მწკრივად ლოჭინის ხევის
პირს. ხევში წყალი გოლვისაგან ისე მიღეულიყო,
რომ ძლივსღა მოიპარებოდა ქვებთა შორის რიყეზედ.
საცოდავი მეურმეები, ქანცაწვეტილნი სიცხისაგან,
გულდაღმა გაშოტვილიყვნენ კონკილაზედ აყენებულ
ურმებ-ქვეშ. ყველას ეძინა, — მარტო ორიოდ ბიჭი,
კალთებაწეულნი, იდგნენ გუბის პირას და ხის ჯამე-
ბით ასხამდნენ წყალს პირდაღებულს, დასიცხულს კა-
მეჩებსა, რომელნიც გუბეში ეყარნენ. აქეთ, პატარა
მოშორებით, თავი მოეყარათ ხარებსა, ჩამდგარიყვნენ

გუბის პირას, თვალეზ-დახუჭვილნი იცოხნებოდნენ და კუდით იგერიებდნენ მოუსვენარ ბუზებსა.

მზე გადიხარა; თბილმა შეგუბებულმა ჰაერმა მოძრაობა დაიწყო. იმ ენაჩავარდნილმა ადგილმა გაიხმაურა. აიშალნენ მეურმეები თვალეზის ფშვნე-ტითა, პირზედ წყალი შეისხეს და შესაბამელად მო-რეკეს საქონელი, რომელიც სიცხის გატეხაზედ მინ-დვრად გასულიყო და სცოხნიდა გოლვისაგან გამხ-მარს ბალახსა. „ჰოო, ხიო, პატრონ-ძაღლო.....“ და სხვა ამისთანა და ამაზედ უარესიც ისმოდა მეურმე-ების ხმაურობაში. როცა შეაბეს და წინა-მეურმემ შოლტი გამართა, რომ ხარებს გაუტყლაშუნოს და დასძრას ურემი, მაშინ უეცრად ხევის ყურედამ ორი ყმაწვილი გამოვიდა გზაზედ: ორივეს ტანზედ სალ-დათის მაუდის „კურტკები“ ეცვათ. ერთს მათგანს თავზედ ეხურა უშველებელი ჩერქეზული ქუდი. ქუ-დი ისე ჩამოფხატოდა თავზედ, რომ ცხადი იყო, ქუ-დის პატრონი სხვა ყოფილა და მხმარებელი სხვაა. მეორეს ეხურა სალდათური უწინდებული უკაზირო-კო ქუდი.

ჩერქეზულ-ქუდიანი თექვსმეტ-ჩვიდმეტის წლი-სა იქნებოდა, მეორე ან თოთხმეტისა, ან ხუთმეტისა. უფროსის სახე არ იყო ძალიან მარილიანი: იმისი სხარტე და ფირფიტა ნიკაპი, იმისი წვრილი, სწრა-ფი და მოუსვენარი თვალი, ჩქარ-ჩქარი თვალთა ხამხამი ცხადად ამბობდა, რომ ამ კაცის კანში რა-ღაც უფხო გულია დამალული. მეორე, უმცროსი, —

უფროსსა ჰგვანდა კიდეც და არცა ჰგვანდა: ჰგვანდა ზოგიერთ სახის ასოს მოყვანილობაში, მაგრამ უფრო მარილიანი იყო. ამისი შავი და ღრმა თვალები მკვახედ გამოიყურებოდნენ. წარბშეკრული იყო და გულდახურული, თითქოს რაღაცას ითმენსო და თავისთავს ძალას ატანსო, შინაგანი ამღვრეულობა არავის ამცნოსო. პირველი იმისთანა იერის ყმაწვილი იყო, რომ კაი კაცის კვალზედ წავილოდა, — შესამჩნევი არა იქნებოდა-რა, ავის კაცის კვალზედ დადგებოდა, — ქურდ-ბაცაცობის მეტს ვერაფერს ვერ შესძლებდა. მეორეს კი სხვა ნიშანწყალი ჰქონდა.

— გამარჯობა თქვენი, — უთხრა მეურმეებს უფროსმა.

— აი, გაგიმარჯოთ, — მისცეს პასუხი.

— თქვენ უთუოდ ქალაქს მიდიხართ.

— გამოცანა გერგება, — დაუძახა დაცინებით ერთმა მეურმემ.

უფროსმა ღიმილით ჩამოართვა ეს დაცინება და ლაქუცითაც. უმცროსმა უფრო წარბი შეიკრა და რისხვამ ელვასავით გაურბინა სახეზედ, მაგრამ თავი მალე შეიკავა. ეტყობოდა, რომ გულის მოძრაობას მოერია.

— აი, დალახვრა ღმერთმა ავი კაცი! — წამოიძახა უფროსმა: — ჩვენ თუქურმიშის შკოლაში ვიყავით, ჩვენ ორნივე ძმები ვართ, თავადიშვილები...

— ბეჟან! — დატუქსვის ხმით დაუძახა უმცროსმა

თავის ძმას და ისეთის თვალთ შებედა, რომ სიტყვა გააწყვეტინა. ეტყობოდა, რომ უმცროსს რაღაც სიტყვა თავისის ძმისა არ მოეწონა და გაწყრა. ბეჟანმა, თუმცა პირველში სიტყვა გაწყვიტა, მაგრამ მალე მოუტრიალდა გაწყვეტილ ამბავს და ძმას ყური აღარ ათხოვა.

— ჩვენ ორნივე ძმები ვართ, თავადიშვილები, — განაგრძო ბეჟანმა. — მამა-ჩვენმა ქალაქიდან ერთი თუმანი გამოგვიგზავნა, — როცა დაგიბოვონო, ერთი „პოვოსკა“ დაიჭირეთ და წამოდიეთ. ჩვენც, — აი, ამოგდო ღმერთმა ავი-კაცის ქოქი, — ერთს რუსს გავურიგდით, რვა მანეთი მივეცით, რომ ქალაქში ჩავეყვანეთ. წამოგვიყვანა, გზაზედ დუქანში დაგვეთრო, გადმოგვყარა „პოვოსკიდან.“ თითონ შინ დაბრუნდა და ჩვენ ასე გამოგვისტუმრა. ჩვენი ბარგი და რვა მანეთი ფული თან გაიყოლა იმ სულძაღლმა.

უმცროსი მთლად აირია. მიტრიალდა, ზურგი მეურმეებს და თავის ძმას შეაქცია, დაიწყო უაზროდ ყურება და მერე დაჟინებით დააცქერდა ჩამავალს მზესა.

— ერთი ასეთი ბუზმენტიანი ჩოხა გაიყოლია თან ჩემი, რომ ხუთ თუმნადა ღირდა, — დაიწყო ისევ უფროსმა, — ჩოხას ჯანი გავარდეს, ის ძველი და სხვა ახალი: მამა-ჩვენი შემძლებელი კაცია...

უმცროსი მოუტრიალდა ძმას უფრო გულამღვრეული და გაჯავრებული, ვიდრე წინად.

— ბეჟან, გეყოფა, კარგი!.. — უთხრა უმცროსმა, თითქო წყრომითაც და ვედრებითაც.

ბეჟანმა მაინც კიდევ ყური არ ათხოვა და მოჰყვა ისევ თავისებურად:

— ორის დღის უჭმელები ვართ. ცუდი საქმე დაგემათა იმ ოჯახდაქცეულმა. აბა ეხლა რა უნდა ვქნათ ამ უცხო ქვეყანაში?

— ვაი ჩემს გამჩენს! — უპასუხა ერთმა დროულმა მეურმემ. — უცხო ქვეყანაში რად იქნებით!.. ასე გონია, სათათრეთში იყვნეთ!.. ეს ქვეყანა საქრისტიანო საქართველოა. პურსაც გაჭმევთ, ღვინოსაც დაგაღვინებთ და კაი ქეიფსაც გაგაწევინებთ. ვაი ავკაცს, რომ თქვენი ცოდვა აუღია, თორემ თქვენ რა გიჭირთ? ასე ჩაგიყვანთ ქალაქშია, რომ ქარიც არ მოგადინოთ.

უმცროსს წარბი გაეხსნა. მოღრუბლულს სახეზედ რაღაც სიამოვნების ფერმა გადაჰკრა. ერთობ მისის სახის მეტყველებამ განცვიფრებული სიხარული გამოსთქვა, თითქო ადამიანის გულკეთილობას პირველად შეხვდაო და უკვირსო.

იმ დროულმა კაცმა გახსნა ხურჯინი, ერთი შოთი ერთს მისცა, მეორე — მეორესა და ერთი ჩარეკა ღვინოც ჩამოუსხა პატარა ტიკჭორიდან.

— ვაი შენს პეტრეს! — დაიწყო იმავე დროულმა. — ჩვენ დალოცვილს ქვეყანაში შიმშილით ლეკიც არ მომკვდარა, თქვენ რად შეგშინებიათ? შეექეცით, შვილო! ეხლა კი ამ მშრალს პურს პურად-ძვირობაში ნუ ჩამოგვართმევთ. ამაღამ კი ასეთს ცხვრის მწვადებს გაჭმევთ, რომ ხონთქარმაც კი ტუჩები ილოკოს.

პეტრემ დაისო ორნივე თავის ურემზედ; წასვლა უთხრეს წინა-მეურმესა. დაიდრა ქარავანი ურმებისა. ამტკვერდა მშრალი გზა.

იმავე დღეს, გლეხის ვახშმოების დროს, ამ მეურმეებმა ქალაქის პირში გამოუშვეს ურმები, რადგანაც ღამე იყო, და ქალაქში ღამის ხარჯს საქონლისას მოერიდნენ. მეურმეებმა თითო-თითო ღერი შეშისა, შორიდან წამოღებული, გადმოიღეს ურმებიდან და ცეცხლი დაანთეს. პეტრემ შესწო მწვადი თავის პატარა სტუმრებისათვის და როგორც შეეძლო გაუმასპინძლდა. ვახშამი სჭამეს. დაღალულნი მეურმეები დაეყარნენ და ძილს მიეცნენ. საქონელი მინდორზე საძოვნელად გაიშალა, ღამის მეხრეები გვერდით ედგნენ ყარაულად. პეტრემ ყმაწვილებს ქვეშ გაუშალა თავისი ნაბადი და უთხრა:

— თავადიშვილები ხართ, ჩვენსავით ცარიელ მიწაზედ გდებას ვერ აიტანთ.

ყმაწვილები დაწვნენ, პეტრე შორი-ახლო მიეგლო და მკვდარსავით დაიძინა.

გათენდა მტრედისფრად. მეურმეები აიშალნენ, მაგრამ ჩვენმა პეტრემ თავისი სტუმრები თავის ადგილას კედარა ნახა. მიიხედ-მოიხედა და თვალი ვეღარსად ვერ მოჰკრა.

— გაიშენ ჩემო თავო! — დაიძახა ბებერმა პეტრემ, რაკი გული დაიჯერა, რომ ყმაწვილები გაპარულან, — აკი არ მომატყუეს ეს დროული კაცი! გაპარულან!.. წაიღებდნენ რასმეს!..

იკრა პეტრემ ჯიბეს ხელი და ორივე მოჭრილი ჰქონდა. კეთილმა ბერიკაცმა გულნაკლულად ჩაიცინა:

— აკი იმ ძუძუმწოვრებმა არ გამქურდეს ეს დროული კაცი! — სთქვა ღიმილით და თაკილითაც პეტრემ. — ჩემზედ ახია: ისე როგორ დავიძინე, რომ ვერც კი გავიგე. აი, დალაზვრა ღმერთმა სიბერე! არა, შვილო, ესლა ჩემი შვილდი უნდა ძირს დავდო. ტყუილად კი არ მეუბნებოდა ჩემი უფროსი შვილი: — მამი, დაჰბერდი, შორს გზაზედ მეურმეობაში ვე-
ლარ გამოდგებო. აკი ველარ გამოვდეგ, მე კი მეგონა აღზევანსაც წავალ-მეთქი კიდევ მარილზედ. ჰაი, ტა, ტა, ტა... დავბერდი, დავჩაჩანაკდი... სირცხვილით შინ როგორღა მივიდე. მეურმე კაცი, ქალაქს მიმავა-
ლი ღვინის ურმით, გამქურდეს! მერე ვინა? ძუ-
ძუთა ბავშვებმა!.. ჯიბე მომჭრეს, ჯიბე. ვაი შენ, ჩე-
მო თავო!

— ბევრი წაიღეს? — ჰკითხა ვილცამ.

— სამი და ათი შაური, — მიუგო პეტრემ. — აქ, შვილო, სავალალო ეგ კი არ არის, მაგას ვინა სჩი-
ვის. ეს სირცხვილი როგორა ვჭამო, როგორ! უსუ-
სურმა ბავშვმა გამქურდა. ვისაც ვეტყვი, დამცინებს,
ჯალაბსაც კი სიცილად არ ვეყოფი, მეზობლები
ჯავრით გამხეთქენ. ბიჭო, მძინარეს ჯიბეები დამაჭ-
რეს!.. არა, შვილო, რაკი ქართველმა რუსული შლა-
პკა დაიხურა, იმის საქმე წასულია. ფუ, ეშმაკს! მერე
ვინა? ჯერ ტუჩებზედ დედის რძე არა ჰქონდათ შემ-
შრალი... ეს დროული კაცი... აი, ტაი, ტაი, ტაი!

ღმერთმა იმათ კი შეარგოთ და მე კი ეს სირცხვი-
ლადაც მეყოფა და სიცილადაც.

გაიქნია თავი ისეთის ღიმილით, თითქო ზუმრო-
ბაში ატარებსო ამ საქმეს, მაგრამ გულში კი მართლა
სცხვენოდა.

II

გავიდა ოთხი წელიწადი. გაზაფხულის პირი
იყო. პეტრე, უწინდელზედ უფრო მიბერებული, ქა-
ლაქს მოდიოდა, წისქვილის ქვეები უნდა ეყიდნა.
მაგრამ როგორ მოდიოდა? იმავე თავმოწონებით,
როგორც უწინ, ხოლო ეხლა სხვა მიზეზი ჰქონდა
თავმოწონებისა. მას აქეთ, რაც ის ხიფათი შეემთხვა,
ხელი აიღო მეურმეობაზედ — ვხედავ, აღარ ვარგევა-
რო, — ეუბნებოდა ხოლმე თავის შვილს გულის ტკენი-
თა. ეხლა ამის ღვინის ურემზედ მისი უფროსი შვი-
ლი უჯდა და ხარ-კამეჩს ისა ჰხმარობდა. თითონ კი
გადაებოტნა უშველებელ სავსე რუმბზედ და ყეინსა-
ვით გამოჭიმული იჯდა. გზის მამალი¹ ამის შვილის

¹ ურმის ქარაფანი რომ წავა შორს მანძილზედ, ერთ-ერთს ურემზედ
მამალს დახმენ სოლმე, რომ მამლის ყივილმა გათენება შეატყობინოს ქა-
რავანსა. მეურმეების საათი გზაზედ — მამალია. უფრო ხშირად ვისაც პირ-
ველობა აქვს ქარაფანში, მამალიც იმას უზის სოლმე. ურმის ქარაფანში
პირველობა, ესე იგი, წინა-ურმის მეურმეობა, გლეხობაში ხასხსელა,
რადგანაც მართო კარგს, გზის მცოდნეს, ფხიზელს, ხანდო მესრეს და
კაი ხარ-კამეჩის პატრონს ანდობენ სოლმე მაგ პირველობას.

ურემზედ დაესვათ, პირველობაც ურმის ქარავანში ამის შვილისათვის მიეცათ. პეტრეს ეს ამისთანა პატივი შვილისა და ტოლებში თავგამოსაჩენი ამბავი ძალიან უხაროდა და თავი მოსწონდა. უხაროდა და ჰფიქრობდა: შინ რომ მივალ, ჩემს ბებრუცუნა ჯალაბსაც ვახარებო ჩვენის შვილის გაპატიოსნებასაო.

პეტრეს ქალაქში ერთი ორიოდ დღე მოუგვიანდა. ქარავანიც დაბრკოლდა რაღაც საქმეზედ და ჯერ არ აპირობდა ქალაქიდან დაძვრას. ბოლოს სთქვეს, დღეს საღამოზედ, მზე რომ გადიხრება, უნდა ქარავანი დაიძვრასო. პეტრემ ნაყიდი წისქვილის ქვები დაუღო ურემზედ და ბაკში მიიტანა, საცა ქარავანი იყო გამომშვებული. შუადღეც მოტანებული იყო და იმ საღამოს გასვლას აპირობდნენ. პეტრემ სთქვა: მაინც საქმე არა მაქვს-რაო, მოდი, ერთი ავლაბრის მოედანზედ გავალ, ქვეყანაა, შევიტყობ რასმესო. მოედანზედ ხალხი ირეოდა, როგორც ყოველთვის. ბევრგან ჯგუფ-ჯგუფად იდგნენ და ჟრიაძული და ყაყანი გაჰქონდათ, პეტრეც ერთს ამ ჯგუფში გაერია, ერთი შევიტყო, რას ყაყანებენო. აქ გაიგო, რომ ზარბაზანი გავარდება თუ არა, მახათაზედ ერთს კაცს ჩამოარჩობენო. პეტრეს თავის დღეში არ ენახა ეს ამბავი. გულმა ძალიან გაუწივა იქით.

„ბევრი ვაი-ვაგლახი მინახავს ჩემს სიცოცხლეშიო, — სთქვა გულში, — მოდი, ერთი ესეცა ვნახო“.

სთქვა და გაჰყვა ხალხს, მახათაზედ მიმავალს. მახათაზედ ბუხსავით ხალხი ირეოდა. იქ თავში,

ერთს განაპირებულს ადგილს, სარჩობელა გაემართათ და გარშემო ჯარი ედგა. წინ ფართო მოედანი ხალკათად იყო, არავის არ უშვებდნენ ახლო. პეტრემ მიიხედ-მოიხედა, ჰნახა ამოდენა ხალხი, კაცი თუ დედაკაცი, და გაუკვირდა.

„ვთქვათ, კაცები ჩემსავით თამაშად მოსულანო, ამ დედაკაცებს რაღა ღმერთი გასწყრომიათო, ეგრე თავი მოუყრიათ! რა მაგათი საქმეაო“.

ბოლოს ამაზედ დადგა, რომ სწორედ ტყუილი რამ თვალთმაქცობა იქნება ჯამბაზისაო.

„არც ეგ არის ურიგოო, — სთქვა გულში პეტრემ, — ეგ უფრო კარგიც იქნება, თორემ მართლა კაცის ჩამორჩობა აბა რა სანახავიაო? კატა ხომ არ არის, აიღო და ჩამოჰკიდო; რაც უნდა იყოს, ღვთის სული ადამიანია. კიდეც იმიტომ ამოდენა მანდილოსანს თავი აქ მოუყრია. დედაკაცის თვალი მსუნავია თვალთმაქცობაზედ... ახლა იმ სომეხმა რომ მომატყუა, კაცს არჩობენო, რა გაიტანა? აქაო და სოფლელია, მალე მოტყუევდებაო. ვთქვათ, რომ მოვტყუვდი, მითამ რაო? თამაშას ხომ ვნახავ... ღვთის წინაშე კი, იქავ რომ მცოდნოდა თვალთმაქცობას ითამაშებდნენ, იქნებარც წამოვსულიყავ, აი! ჰაი, ჰაი, კაცის გული მაღია, მაღი ცოდვის საქმეზედ. კაცის დარჩობის სანახავად გამოუქნელ მოზვერსავით კი გამომიწია და!.. ამ პატარა გულში რამოდენა ცოდვა და მაღლი ტრი-ალეებს.“

ბევრს რაღაცაებს მოსთქვამდა გულში ჩვენი უსაქმო პეტრე. სრულიად დარწმუნებული, რომ აქ თვალთმაქცობა რამ იქნება, თორემ დელაკაცებს აქ ან რა ხელი აქვთო, ან ვინ მოუშვებდაო.

ბოლოს ვიღაცამ გაიხმაურა: „მოჰყავთ, მოჰყავთ“.

მიიხედა პეტრემ, ნახა, რომ სალდათებს ერთი ვიღაცა რუსულ ფარაჯაში გახვეული კაცი მოჰყავთ.

— ჰა, პეტრეე!.. — არიგებდა პეტრე თავის-თავს, — არ გაბრიყვდე, ეშმაკმა არ გაცდინოს, მართალი არ გეგონოს!.. ეგ სულ მაცდურობაა, დაგცინებენ, იტყვიან, სოფლელია და მოტყუვდაო.

მაინც კი გაიწია, რომ ახლო ნახოს. იმდენი მიძვრა-მოძვრა ხალხში, რომ გაინაპირა თავი. სალდათებმა ზედ გვერდზედ ჩამოუარეს და ჩამოუტარეს ფარაჯაში გახვეული კაცი.

— აი, დალახვროს ღმერთმა! — სთქვა თავის-თავად პეტრემ. — მართლა სალდათებს არა ჰგვანან, ე! რარიგ ჩაუცმევიათ! ი თოფების ჭერაც რომ უსწავლიათ!.. რას არ მოიგონებენ ე ქალაქის ბიჭები! დახე, სულ რუსის ბიჭებსაც რომ ჰგვანან.

ამ ლაპარაკში რომ იყო, თვალი მოჰკრა ფარაჯაში გახვეულს. ის იყო ოცისა თუ ოც-და-ერთის წლის ყმაწვილი ბიჭი. წვერ-ულვაში ახლად გამოშვებული ჰქონდა და ლეკურად დაყენებული. სახეზედ ზაფრანის ფერი ედო. პეტრეს რაღაც ფიქრმა გაურბინა გულში.

— რა ვქნა! ეს ბიჭი მეცნობა. ღმერთო, მომაგონე: სად უნდა მენახოს? — ჰკითხა ამაოდ თავის თავსა, ამაოდ იმიტომ, რომ ვერ მოეგონა, სად ენახა.

— ეჰ, ქალაქის ბიჭი იქნება ვინმეო, — სთქვა ბოლოს. — ბაკებში დღეში ათასი კაცი შემოდის და გადის, იქნება იქ მენახოს და გულში ჩამრჩენოდეს, ვინ იცის? არა, რა-რიგად გაფითრებულა, მითამ და მართლა არჩობენ. ჯამბაზი თითონ ეს იქნება სწორედ. არა, შვილოსა, ვერ მომატყუებთ!..

— ვუი, ვუი შენს დედას!.. — იძახოდნენ მანდილოსნები, — რა ახალგაზრდა ბიჭი ყოფილა!..

პეტრეს გაუკვირდა ეს ძახილი.

— აი, დედაკაცები არ არიან, თმაგრძელი და ჭკუამოკლე! — სთქვა თავის-თავად პეტრემ. — რა მალე მოტყუდნენ. ხომ თითონაც სუყველანი თვალთმაქცები და კუდიანები არიან, მაგრამ აჰა... ეგენიც კი ტყუვდებიან. მაგრამ იქნებ ამათ ჩემი გაბრიყვება უნდათ, სოფლელიაო. ჰა, პეტრე!.. თავს გაუფრთხილდი, არ გაბრიყვდე!.. არ შერცხვე ეს დროული კაცი; ამოდენა ჯარ-ჯამაათის სასაცილოდ არ გაიხადო თავი. დასწყევლოს ღმერთმა ეს ქალაქელები, კაცი თუ ქალი, რა მალე შეგვატყობენ ხოლმე სოფელ კაცს, თითქო შუბლზედ გვეწეროს.

— რა გენადვლებოდა, შე უბედურის დღისავ! — ამბობდა ერთი დედაკაცი ჩადრში გახვეული. — შენთვის ყოფილიყავ და ამ დღეში არ ჩავარდნილიყავ. ვაი შენს დედასა, შე. საცოდავის შვილო!

— დიად, მოჰყევ ენაჭარტლობას, — ამბობდა გულში პეტრე, — სწორედ დაგიჯერე, აი. არა, აქაო და სოფლელი ვარ, არ გამაბრიყვო კი, თუ ღმერთი გწამს...

— ეგა სთქვი, ეგა და! მაგრამ კაცის წერა რაც იქნება, ის არის, — უპასუხა მეორე დედაკაცმა. — საცოდავი წერას აუტანია, მაგრამ ეგ ხომ მოკვდება და წავა, ვაი მაგის მშობლების ბრალი, რა ცეცხლში ჩაცვივიან! ღმერთო, დაიხსენ ყველა ქრისტიანი.

— ბიჭოს! — სთქვა გულში პეტრემ. — პირობა შეუკრავთ, თუ რა ღმერთი გასწყრომიათ. აქედამ მოვშორდე, თორემ ერთს სირცხვილს მაჭმევენ ეგ კუდიანები, მე და ჩემმა ღმერთმა.

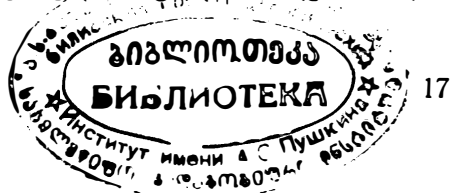
სთქვა და ადგილი გადინაცვლა.

მივიდა და ჩადგა ახლა სულ სხვა ჯგუფა-ხალხში. აქაც დედაკაცები ბლომად იყვნენ. ერთი გული ეუბნებოდა, მოდი ვკითხავ, რა ამბავია, მეორე კი ეუბნებოდა, სირცხვილია, დამცინებენო.

— რა ახალგაზრდაა ეგ უბედურის შვილი! — სთქვა ერთმა დედაკაცმა, — ჯერ დღე სწორედაც არ გასთენებია და ეგრე ადრე და მალე კი უნდა მზე დაუბნელდეს.

— რა თონეში უნდა იწოდეს ახლა ამისი დედის გული, ღმერთო, მაგისთანა დღეს ნუ შემასწრობ! — დაუმატა მეორემ და ჩაიკრა გულში ხელი.

— აბაიმი, აბაიმი!.. — სთქვა გულში პეტრემ, ეხლა კი ცოტა წყენითა. — ჩემზედ მორცხვად ამოდუნა ხალხ-

მა, თუ რა ამბავია ჩემს თავს. ესე მალე როგორ შეკ-
რა ყველამ პირობა!.. ახა ღმერთო ჩემო! კარგია, არა
ვკითხე. აბა კიჟინას დამცემდნენ, აი! ჰა, პეტრე,
გაფრთხილდი, არ გაგაბრიყვონ, სასაცილოდ არ
გაიხადო თავი. აი უსაქმურ ხალხს რომ იტყვიან, ეს
ქალაქელები არიან: დასწყევლოს ღმერთმა, ყველამ
ჩემზედ არ მოიცალა!

ამბობდა ამას თავის გულში პეტრე და ეგონა,
რომ მართლა და ეს ხალხი ამისათვის არის მოცლი-
ლი, სოფელელია და გაგაბრიყვოთო. ამათაც გაექცა
და ხელახლად გადინაცვლა ადგილი. ძნელი რამ
არის, როცა გუნება თავში გამწევ ცხენსავით და-
ლოჯავს ჭკუის ლაგამს და ცალმხრივ გაიწევს.

III

ამასობაში ის ფარაჯაში გახვეული ბიჭი მიიყვა-
ნეს და სარჩობელას ქვეშ დააყენეს. ცალმხრივ
მღვდელი მოუდგა, მეორე მხრივ ვილაცა ჩინოვნიკი.
წითელპერანგა ჯალათი უკან ედგა.

— ე მღვდელი რაღას გაუგიჟებია, — ეუბნებოდა
თავის თავს პეტრე, — ტერტერა იქნება, თორემ მარ-
თალი მღვდელი ამას რად იკადრებდა. ის წითელპე-
რანგა ვინ უნდა იყოს? იქნება თავი-და-თავი ჯამ-
ბაზი ეს იყოს.

ჩინოვნიკმა ქაღალდი ამოიღო და წაიკითხა.

— ეს თილისმის ლოცვა იქნება, — სთქვა პეტრემ

თავის-თავად. — უთუოდ ჯადოს იქმონენ, თორემ აი ვნახოთ. მაშ კაი ამბავი იქნება.

მერე მღვდელი რალაცას ეუბნა ფარაჯაში გახვეულს. პეტრემ თუმცა ყურები აცქვიტა, ფეხის თითებზედაც შედგა, მაგრამ შორს იყო და ვერა გაიგო-რა.

ფარაჯაში გახვეულს გახადეს ფარაჯა, ვადაც-ვეს თეთრი პერანგი თავიდან ფეხებამდე, ასე რომ პირის-სახე აღარ უჩანდა. წითელპერანგა ჯალათმა გაასწორა სარჩობელაზედ ყულფი, მერე კიბე მიადგა სარჩობელის ბოძს. მოუბრუნდა უბედურს, ხელის კვრით წინ წაიგდო, აიყვანა კიბეზედ, მოსწია ყულფი, რომ თავი გააყოფინოს. ხალხს ხმა ჩაუწყდა, თითქო სული შეეხუთაო, თითქო ამოდენა ხალხის გულის ძგერა შედგაო.

ჯალათმა თავი გააყოფინა ყულფში, გამოაცალა კიბე და ჰკრა ხელი. ხალხმა ერთი ღრმად და ყრუდ ამოიქშინა, ისე, როგორც ამოიქშენს ხოლმე უეცრად ცხელ-წყალ თავგადასხმული.

უბედური სარჩობელაზედ ჩამოეკიდა, ქანობა დაიწყო და ფართხალი. დიდხანს იქნივა საწყალმა ფეხები.

— დილაძდი რომ სულ ეგრე იქნივო ფეხები, მაინც არ დაგიჯერებ, — ამბობდა თავის-თავად პეტრე.

ხალხი, წუთის წინათ სულგანაბული, ეხლა მხიარულად ჰყაყანებდა და ჰკლავდნენ და რობდა კიდევ.

დაირღვა ხალხის გროვა. დაიშალა და გაიშალა მინდორზედ. ყველამ თავის სახლისაკენ გასწია სრულიად კმაყოფილმა, რომ ეს სამარცხვინო და გულისამაზრზენი თამაშა ნახა. პეტრემ მიიხედ-მოიხედა და ნახა, რომ აღარავინ რჩება აქ. ჯარიც წამოვიდა, მარტო ორი ყარაული-ღა დარჩა სარჩობელასთან. იმ წითელპერანგა კაცმაც გადიცვა რაღაც სხვა ტანისამოსი და გამოსწია. სარჩობელაზედ დარჩა უძრავად დაკიდებული ის უბედურის შვილი. პეტრე გაოცდა.

— ბიჭოს, ეს იყო! — სთქვა თავის-თავად. — ვერაფერი თამაშა იყო. იქნება თვალთმაქცობა იმაში იყო, რომ შეცვალეს, კაცის მაგიერ ტომარა ჩამოჰკიდეს, ფეხებს რომ იქნევდა?.. მართულებს ვერ გაუკეთებდნენ თუ!.. მართულებით თუნდ ლეკურსაც ათამაშებენ. მაინც ვერაფერი ამბავია, ტყუილად მოვცდი. აი, აქ კი მოვტყუედი. აბა ვგდეზულიყავ ჩემთვის ბაკში, ერთი ლაზათიანად გამომეძინა, ის არა სჯობდა? მე ვთქვათ ჰო, ეს ამოდენა ხალხი რაზედ გაბრიყვდა? ბიჭო და, იქნებ მართლა ჩამოარჩეს!.. ნეტავი მეკითხნა. ეჰ, დამცინებდნენ... ჰა, ვინ იცის? ეს ხალხი ასე ქეიფის გუნებაზეა, მიდის და მიყაყანებს მხიარულად! ეს რომ მართლა დარჩობა ყოფილიყო, ქვები ხომ არ არიან, ოჯახდაქეულები, ერთს ცვარს ცრემლს მაინც ჩამოაგდებდნენ. რაც უნდა იყოს ღვთისკერძო ადამიანია, კატა ხომ არ არი.

მაგრამ ე დედაკაცობას რომ სულ ერთიანად თავი აქ მოეყარა!..

გულში დიდი ეჭვი ჩაუვარდა. ეხლა მარტო იმის დარდი ჰქონდა, შეეტყო, რაში ტყუედება: იმაში, რომ ეს მართალი თვალთმაქცობაა და ტყუილი ჩამორჩობა, თუ მართალი ჩამორჩობაა. სწორედ გითხრათ, პირველში მოტყუებას უფრო ჰთაკილობდა მისი გული: აბა თვალთმაქცობამ ტყუილი მართლად როგორ უნდა მაჩვენოს ამ დროულ კაცსაო. და მართალი კი რომ ტყუილი გამომდგარიყო, ეგ არაფერი; მაგას როგორღაც უფრო ადვილად ჰყაბულობდა ჩვენი პეტრე. მაინც კი ძალიან უნდოდა შეეტყო მართალი.

ბევრჯელ გაუწია გულმა, მოდი დავეწევი ვისმე და ვკითხავო; ბევრჯელ მივიდა კიდეც და უნდოდა ეკითხნა თუ არა, შეფერხებულა: — არა, შვილოსა, დამცინებენო, ისევ ჩემს ჭკუას ავყვე, ისა სჯობიაო.

ამ ფიქრებში გართული მიბარბაცებდა ჩვენი პეტრე ავლაბრის ბაკებისაკენ. გზაზედ დუქანი დაინახა. დუქნიდამ ხალხის ჟრიაშული გამოდიოდა. — მოდი, შევალ, ერთი ვნახოთ, რას იტყვიან დღევანდელ ამბავისასო. იფიქრა: თანაც ცოტად დავნაყრდები, დილას აქეთ არა მიჭამია-რაო. შევიდა, მოითხოვა ნახევარ ჩარეკი ღვინო, მოათლევინა გამხმარი ზურგიელი, მიჯდა კუთხეში და ქეიფს მიეცა. დაჯდა თუ არა, თითქო ფეხ-და-ფეხ მოჰყვო, შემოვიდა ერ-

თი ნაბადში გახვეული ყმაწვილი კაცი. ამ ახლად მოსულმა მოითხოვა საწერ-კალამი, ქაღალდი, დაეყრდნო დაზგას და წერა დაიწყო. ჩვენი პეტრე ხელახლად დააცქერდა ახალს სტუმარს. რა ვქნა, სად მიწა ნახავს ეს ბიჭიო, იძახდა გულში. თითონ ბიჭი თავაუღებლად სწერდა წიგნსა. ამ ყოფაში კარგა ხანმა გაიარა, პეტრეს დაგვიანება აინუნშიაც არ მოსდიოდა და იმ ბიჭის ცქერაში ისე ნელა ილოდნებოდა, რომ საღამომდისაც თავის საუზმეს ვერ გაათავებდა. მისი ფიქრი სულ ის ბიჭი იყო: რა ვქნა, მეცნობა და რატომ არ მაგონდებაო, წამ-და-უწუმ ეკითხებოდა თავის-თავს და თვალს არ აშორებდა. მზემ კარგა გადიხარა ჩასავლისაკენ და პეტრე კი იმ ბიჭის ვინაობით გაკვირვებული არ იძროდა ადგილიდამ. ბოლოს, რომ მეტი გზა აღარ იყო, პეტრე წამოდგა და, იმ ბიჭის უამბობით წყურვილ-მოუკვლელი მივიდა, მედუქნეს გაუსწორდა, ერთი კიდევ გადაავლო თვალი იმ ბიჭს და ფუსფუსით გაექანა ავლაბრისაკენ. ჯერ ბაკებამდე კიდევ კარგა მანძილი იყო, რომ უეცრად უკანიდამ ვიღაცამ მხარზედ ხელი დაჰკრა. პეტრე მობრუნდა. დაინახა ისევ ის ნაბადში გახვეული ტანად მაღალი ყმაწვილი ბიჭი, თვალეზზედ ქუდჩამოფხატული.

— აჰა, ჩამომართვი ეს წიგნი, — უთხრა ყმაწვილმა ბიჭმა და მიაჩეჩა ხელში ქაღალდი, — თუ შენ კითხვა არ იცი, წააკითხე ვისმე და ყური კარგად დაუგდე. დღევანდელ ამბავს ამ წიგნიდამ შეიტყობ.

სთქვა ესა თუ არა, მაშინვე გამობრუნდა ყმაწვილი ბიჭი, და თუმცა ნაბიჯით წამოვიდა, მაგრამ ისე ჩქარა კი, რომ ჩვენი პეტრე სირბილითაც ვერ დაეწეოდა. პეტრემ გაოცებულმა მარტო ესლა მოასწრო ეკითხნა წარმავალისათვის:

— ბიჭო ვინა ხარ? სახელს მაინც მეტყოდი.

— წიგნი გეტყვის, წიგნი, — დაუძახა ნაბლიანმა და გასწია ისე, რომ უკან აღარ მოუხედნია.

ეხლა მოაგონდა პეტრეს, რომ წელან სარჩობელაზედ ერთი ნაბლიანი ბიჭი სულ გვერდით აეტუზებოდა ხოლმე, საითაც კი წავიდოდა.

— განა არა, — სთქვა თავისთავად, — მაშინვე მივხვდი, რაღაც ამბავია, როგორც კრუხი წიწილას, ისე გარს დამტრიალებდა. ნაბლიანი იყო, მაგასავით თვალეზედ ქული ჩამოეფხატა, სწორედ ისევ ის ბიჭია, თუნდა დაგენადლიო.

ვის ენადლევებოდა, ეგ არ ვიცი, ხოლო ეგ კი იყო, რომ წიგნი აიღო-დაიღო, გადაატრიალ-გადმოატრიალა, ჩაიღო ჯიბეში და სთქვა ნატვრით:

— ახ ნეტავი წიგნი კი ვიცოდე და! დღევანდელს ამბავს ამ წიგნიდამ შეიტყობო. იქნება მატყუებს კიდეც, მაგრამ რაო? თავის-თავს მოატყუებს, მე რა? თითონ წავიდა, ხომ ვერ დამცინებს.

IV

უფრო გამალებული წავიდა პეტრე ავლაბრის ბაკებისაკენ. გული არ უთმენდა, უნდოდა მალე გაეგო რა ეწერა წიგნში. ამის შვილმა წიგნი კარგად

იცოდა. მღვდელთან იყო ნასწავლი. პეტრე მიდიოდა, მაგრამ გული ფეხს უსწრებდა.

— რა-რიგ გავრძელდა ეს ოხერი გზაო, — ამბობდა გულში, — მივდივარ და ვეღარ მივსულვარო.

ბოლოს, როგორც იყო, მივიდა. ოფლი წურწურით ჩამოსდიოდა და სულს ძლივს იბრუნებდა დალულობისაგან მიათვალ-მოათვალიერა იქაურობა, ნახა, რომ არავინ არის. მეურმეები დაქსაქსულყვნენ, ბაზარში გასულიყვნენ, ზოგს რა უნდა ეყიდნა საშინაოდ, ზოგს რა. პეტრეს იამა, რომ არავინ იყო ბაკში, იამა უფრო იმიტომ, რომ ამისი შვილი მარტოკა აქ სადმე უნდა ყოფილიყო, რადგანაც ქალაქში იმას არაფერი საქმე ჰქონდა. მართლაც, იქავ დერეფნის გრილოში იპოვნა შვილი; მიწოლილიყო გრილოში და ეძინა. გააღვიძა.

— ერთი ადექ, ეს წიგნი წამიკითხე, — უთხრა პეტრემ და მიაწოდა წიგნი.

შვილმა თვალეხი მოიფშვნიტა. გაიზმორა და წიგნი ჩამოართვა.

— სად გიპოვნია, მამი? — ჰკითხა შვილმა.

— მიპოვნია კი არა! მოვდიოდი და ხელში მომაჩერეს, — უპასუხა პეტრემ. სხვა რამის დამატება მეტი ეგონა.

შვილმა წიგნი გახსნა, გადაშალა და ასიგნაციები გადმოცვივდა. გაოცდნენ შვილი და მამა, ეს რა ამბავიაო. შვილს ფულის დათვლა უნდოდა, მამა

გაუწყრა და ტუქსვით უთხრა მოთმინება-დაკარ-
გულმა:

— რა დროს ეგ არის! ერთი წაიკითხე-მეთქი, რა
სწერია. ლამის გული ბუდიდამ ამომვარდეს, ველარ
მომიტმენია.

შვილმა დაიწყო კითხვა:

„დღეს რომ ყმაწვილი ბიჭი დაარჩეს, ჩემი ძმა
იყო“...

— რაო? — გააწყვეტინა კითხვა ზარდაცემულმა
პეტრემ და ელდისაგან გაფითრდა, — ჩამოარჩესო!..
მაშ მართალი იყო ის ამბავი!.. მაშ ხალხი რაღას
ჰხარხარებდა მერე!.. წაიკითხე, წაიკითხე, ნეტა არ
მენახა.

— მამი, რას ამბობ? — ჰკითხა გაოცებულმა შვი-
ლმა. — რატომ ეგრე დამთხვევით და გადარეულად
ლაპარაკობ?

— წაიკითხე-მეთქი, მე ვიცი, რასაც ვლაპარაკობ,
— უთხრა პეტრემ წყრომით და გულის აღელვებით.
საწყალი ბერიკაცი სულ თრთოდა, თითქო ციება
აცახცახებო.

შვილმა გაიქნივ-გამოიქნივა თავი, — მამა-ჩემს
ეს რა დამართვიაო, და დაიწყო ისევ კითხვა.

„მამა-ჩვენი ერთი ღარიბი აზნაურიშვილი იყო.
როცა მოკვდა, ჩვენ ორნი ძმანი პატარები დავრჩით.
დედა მალე გაგვითხოვდა. შეირთო ერთი ვილაც
აზნაურიშვილი, ქალაქში მსახურობდა. რაც მამისა-
გან დედულ-მამული გვექონდა, — ცოტა, მაგრამ

იმოდენა, რომ ტკბილის ღუემის ილაჯი გვექნებოდა – სულ მამინაცვალმა წაგვართვა, დაგვიყიდა, მიცვალ-მოცვალა და ჩვენ ცარიელზედ დაგვსვა. მინამ პატარები ვიყავით, ჩვენ სოფლად ვეყარენით უპატრონოდ და ისინი კი ქალაქში იყვნენ. როცა მოვიდოდნენ, ჩვენ საწყლებს სულ ტყავს გვაძრობდნენ ცემითა. შიშველ-ტიტველნი, მშიერ-მწყურვალნი ვეხეტებოდით სოფლის ორღობეებში უპატრონოდ. ბიჭი იყო შინა-მოსამსახურე, ჩვენა გვცემდა, მამინაცვალი იყო, ჩვენა გვცემდა, ყველანი შინაურები, ვისაც კი შეეძლო, გვიტყაპუნებდნენ თავში. ბევრს უცხოს, მართალია, ვეცოდებოდით საწყალი ობლები, მაგრამ შველა კი არსად იყო. ბოლოს, რომ ცოტა წამოვიზარდენით, მამინაცვალმა მოგვიშორა თავიდან, მიგვაბარა სალდათის შკოლაში თუქურმიშაზედ, ვაიდან ვუიში ჩაგვაგდო. აგვიყროლეს სული რუსულის ლანძღვითა და თრევითა, ამოგვართვეს სული ცემა-ტყეპითა, ვითმინეთ და ველარ ავიტანეთ, დაკვართ ფეხი და გამოვიქეცით. შევიარეთ ჩვენს სოფელში, ჩვენის ძველის სახლიდან ბიჭებმა გამოგვყარეს, ერთის ღამის ბინაც არ მოგვცეს. გამოვედით ორნი ობოლნი ამ ტრიალ დედამიწაზედ უპუროდ, უფულოდ, უბინაოდ, უნუგეშოდ, უთვისტომოდ, ვის შესტიკვდებოდა ჩვენთვის გული? ჩვენ ყველასათვის უცხონი ვიყავით, ყველანი ჩვენთვის. გამოვწიეთ ქალაქისკენ, გაბოროტებულნი, მთელს ქვეყანაზედ გულამღვრეულნი. გადავემტერეთ უსა-

მართლო ქვეყანას, გადავემტერეთ ყველას, მამინაც-
ვალს, დედას, ავსა, კარგსა, შენა და სხვასა. პატა-
რები ვიყავით. ყველა ხედავდა, რომ თვალნათლივ
გეძარცვადნენ, არავინ არ გამოგვესარჩლა, არავინ
მოგვეშველა, არავინ ხმა არ ამოიღო. ჩვენი ცოდვა
ყველამ დაიდო კისრად. მამინაცვალმა კი არა, თქვენ
ყველამ გაგეძარცვით ჩვენ, თქვენ ყველამ მოგვიღეთ
ბოლო. მინამ ცოცხალი ვარ, ყველას გადვუხდი და
როცა აღარ ვიქნები, იქ ღმერთს გავცეთ ყველამ
პასუხი. სულ ყველანი იქ მივალთ და იქ დავუდგე-
ბით ერთმანეთს პირისპირ. ვნახოთ ვინ გამოვა მარ-
თალი, ვინ მტყუანი, ღმერთი გულს უფრო სინჯავს,
მინამ საქმეს; იქ სამართალი არ გაბრუნდებია.

„...გახსოვს, ამ ოთხის წლის წინად ლოჭინის
ხევის პირს რომ ურმები გამოშვებული გქონდათ?
გახსოვს, ორი ყმაწვილი რომ მოგადგათ? ისინი ჩვენ
ვიყავით, ორის დღის უჭმელები. საწყალმა ჩემმა
ძმამ, ბეჟანს რომ ვეძახოდი, ბევრი ტყუილი ილაპა-
რაკა მაშინ... მე მწყინდა ეგ, მე მაგას ვთაკილობდი,
მაგრამ ვერა გავაწყე რა, ჩემი საცოდავი ძმა უჯათი
იყო, თვითრჯული, და ვაი რომ ამასთანავე გულნამ-
ცეცაც იყო. ღმერთმა მიპატიოს ის ერთად-ერთი
სული, ის ერთად-ერთი ჩემი სისხლი და ხორცი, ის
ერთად-ერთი ძმა-კაცი, ის ერთად-ერთი ადამიანი ჩე-
მი კეთილისმყოფელი, ჩემთვის თავდადებული, ჩემი
მოსიყვარულე და ერთგული; დღეს ჩემის თვალით
ვნახე, რომ კატასავით დამირჩეს!.. განა ამას შევარ-

ჩენ ქვეყანასა, მინამ კაცი მქვიან, მინამ თავზიდ ქუ-
დი მხურავს, მინამ პირში სული მიდგა!

„შენ მაშინ გულის-ტკივილით დაგვიურვე. შენ-
მა გულკეთილობამ კინალამ მადლის შუქი არ ჩააწ-
ვდინა ჩემს ბნელს გულამდე, კინალამ შენმა გულკე-
თილობამ არ მომინადირა. მთელი ღამე არა მძინე-
ბია, გამიკრთა მაშინ ძილი, თუმცა ძალიან დაღა-
ლული ვიყავი. როცა ჩემი ძმა წამოდგა და შენ
ჯიბების ჭრა დაგიწყო, გული დამთანაღრა, ავიმრი-
ზე, თმა ყალბხედ შემიდგა, მაგრამ ხმა არ გავე, არ
დავუშალე. გაწყდეს, საცა წვრილია-მეთქი!.. ეგეც
ჩემი მძარცველია, ეგ რომ კაცი ყოფილიყო, მე არ
გამაძარცვინებდა-მეთქი.

„გაგქურდეთ და ჩამოვედით ქალაქს. აქ ცოდვაც
და მადლიც უფრო ხალვათად დადის. ორივეს დიდი
შარა-გზა აქვს. მას აქეთ დღე არ გამოსულა, რომ
არავინ არ გაგვეძარცვოს. ჩვენი დანაკარგი, ვინც
შეგვხვდა, ვაზღვევინეთ. ამით ვირჩენდით თავსა,
ამითვე ვიფხანდით ისარნაკრავს, გამწარებულს და
გაბოროტებულს გულსა. გული მაინც არ დაგვიცხრა,
რალაცას ღამობდა, საითღაც იწევდა, ვერ დავაამეთ
და ვერა...

„ამ ორის წლის წინად ისე მოხდა, თითქო
თითონ ბედმა მიგვიყვანა მამინაცვლის სახლშიო.
დელა-ჩვენი მაშინ შინ არ იყო, სოფელში გაესტუმ-
რებინა ქმარს. შევუცვივდით ღამე ორნივ ძმანი,
მამინაცვალი შემოგვაკვდა, გვინდოდა აგვეკლო იქა-

ურობა და ველარ მოვასწარიტ. შეგვიტყვეს, პოლი-
ცია თავს დაგვესხა, მე კი გამოვასწარ და ჩემი საწყა-
ლი ძმა მოემწყვდიათ და დაეჭირათ. ბოლო ხომ იცი:
დღეს ჩემის თვალთ ვნახე, რომ ჩემი ერთად-ერთი
ძმა, ერთად-ერთი კეთილის-მყოფელი კატის კნუტ-
სავით ჩამომირჩეს. — თქვენ იდექით და სეირს უყუ-
რებდით, მე კი ვუყურებდი და ვიწოდი... არ შეგარ-
ჩენთ, არა, ამ ამბავს!.. ყველამ უნდა მიზღას ჩემი
დანაკარგი. ძმის სისხლს, მინამ ცოცხალი ვარ,
ავიღებ. მძულს ქვეყანა და ადამიანი უფრო. ჩვენ-შუა
საბოლოოდ ჩავტეხე ხიდი: მე ერთი აქეთ პირას
დავრჩი, თქვენ მრავალნი იქით, განკითხვის დღემ
გამოაჩინოს, საით არიან მართალნი და საით მტყუ-
ანნი. ღმერთი გულთამხილავია: მინამ საქმეს სას-
წორზედ დასდებდეს, ჯერ გულში ჩახედავს ადამი-
ანს. მე ჩემი გზა მართლის გზა მგონია. მართალი
ვარ, თუ მტყუანი, — არ ვიცი. ეს კი ვიცი, რომ ერთი
პატარა ძარღვი კიდევ მქონდა გულში და ისიც დღეს
სარჩობელაზედ ჩამწყდა. ამით სამუდამოდ მოვწყდი
ქვეყანასა, როგორც წინადვე მოტეხილი ტოტი უკა-
ნასკნელ ძაფზედა დაკიდებული. მშვიდობით!.. თუ
როდისმე ჩემი ნახვა მოიწადინო, მოდი და მეც ჩემ
ძმასავით სარჩობელაზედ მნახე. ჩემი ბოლო ეგ
არის.

„არ ვიცი რად და ჩემი გული კი იწევდა, რომ შენ
წინ გადაშლილიყო. — აჰა, გადაგიშალე და ლოდი
ამეცალა.

„შენს სამს და ათ შაურს ერთი ათად გიბრუნებ. შენმა გულკეთილობამ რომ ტკბილი ნალველი ჩამისახა გულში და კინაღამ არ დამიმორჩილა, აქამდის კიდევ გულში მიღვივის, როგორც ნაცრის ქვეშ შენახული ნალვერდელი. ისიც გაქრება, ვიცი. განა შენ კი ამხანაგი არა ხარ ჩემის მამინაცვლისა! განა შენ კი არ დამირჩე ერთად-ერთი ძმა! განა შენ კი არ მიიყვანე ის სარჩობელამდე!“

შვილი გაოცდა, მამას ცივმა ოფლმა დაასხა.

— მე რა შუაში ვარო! — დაიძახა კენესით და თრთოლით შეშინებულმა პეტრემ. პეტრე მთლად ცახცახებდა.

მართლა-და, ჩვენი ბებერი პეტრე რა შუაში უნდა იყოს...

1879 წ.

I

Si era in piena estate. Le valli e i monti avvizzivano, mutando completamente i propri colori. Il giorno in cui prende avvio la nostra storia, un sole talmente cocente dardeggiava le nostre contrade e una calura così torrida le avvolgeva che la terra evaporava come fosse una stufa arroventata. Sfinita dal caldo, la gente respirava a fatica. Quel giorno, non lontano dal passo Locini, i carri, adoperati per trasportare il vino, erano stati posti in fila uno accanto all'altro. La fonte del passo si era quasi inaridita e tra le pietre scorreva soltanto un piccolo rivo. I poveri carrettieri, spossati dalla calura, si erano distesi bocconi sotto i carri. Tutti dormivano, tranne due giovani carrettieri che, con le maniche rimboccate,

se ne stavano ai margini di una piccola pozza, smuovendone il fondo con i loro attingitoi di legno e schizzando il tiepido limo sui bufali della carovana che, intorpiditi e storditi dall'afa, si erano sprofondati nella fanghiglia. Un po' più lontano dalla pozza, pascolavano anche i loro buoi, dai grandi occhi inquisitori, ruminando lentamente e allontanando con la coda i tafani fastidiosi.

Il sole ormai tramontava e l'aria calda, immobile acquisiva nuova vitalità, mentre il silenzioso spazio circostante andava riempiendosi di rumori. I carrettieri si stropicciarono gli occhi, si bagnarono il viso con dell'acqua, radunarono il bestiame e lo condussero verso i carri per aggiogarlo.

— Ehi, chi, razza di cani! — gridavano ad alta voce, aggiungendo anche qualcos'altro di più pesante. Il bestiame era aggiogato e la frusta del primo carrettiere era già alzata per colpire i buoi e far muovere il carro, quando da una gola sbucarono due giovani. Entrambi indossavano un pesante cappotto militare e uno di loro portava un enorme copricapo circasso. Il copricapo gli scendeva sulla fronte fino agli occhi, per cui era evidente che non gli apparteneva. Il secondo portava, invece, un vecchio

berretto militare senza visiera. Quello che portava il copricapo circasso doveva avere sedici-diciassette anni, mentre il secondo ne aveva quattordici-quindici. Il volto del maggiore non era molto espressivo e il suo mento liscio e tremolante, i suoi occhi piccoli, inquieti e ammiccanti lasciavano intendere che qualcosa di insano si celava nel suo cuore. Non si poteva dire che il minore assomigliasse molto al maggiore. Forse gli assomigliava nei tratti del volto, ma si capiva subito che in lui vi era più forza d'animo. I suoi occhi, neri e profondi, guardavano di traverso, e in modo burbero. Era arcigno e chiuso. Sembrava quasi si controllasse per non dare a vedere ciò che lo tormentava interiormente. Il primo aveva l'espressione di quei ragazzi che, se messi sulla buona strada, non combinano un gran che, ma anche se messi su quella cattiva non diventano più che ladruncoli. Il secondo, invece, aveva un'espressione tutta diversa.

— Salve! — disse il maggiore ai carrettieri.

— Salve! — gli risposero.

— A quanto pare state andando in città.

— Oh, l'indovino! — esclamò in maniera canzonatoria un carrettiere.

Il maggiore colse l'ironia con un sorriso in

un certo qual senso adulatorio. Il minore s'imbronciò ancor di più e la rabbia gli solcò il volto come un fulmine, ma seppe controllarsi subito. Si vedeva, comunque, che egli lottava contro l'irruenza del suo cuore.

— Eh, che Dio punisca l'uomo malvagio! — esclamò il maggiore. — Veniamo dalla scuola di Tukurmisha. Siamo fratelli e figli di principe.

— Bezhan! — gli gridò con voce rabbiosa il minore, dandogli una tale occhiata che quello non ebbe più la forza di continuare. Si capiva che qualcosa di quanto detto dal fratello l'aveva fatto arrabbiare. Bezhan sulle prime s'interuppe, ma quasi subito riprese il racconto non dando più retta al fratello.

— Siamo fratelli e figli di principe — continuò Bezhan. — Nostro padre ci ha inviato dalla città dieci rubli. „Quando vi mandano in vacanza — ci disse — prendete una vettura russa e venite a casa“. Che Dio punisca tutta la genia degli uomini malvagi. Ci siamo accordati con un russo perchè ci portasse in città per otto rubli. Siamo partiti, ma per strada si è fermato in una bettola a ubriacarsi, poi ci ha cacciati dalla vettura e se n'è tornato [a casa sua dandoci il benservito. E si è preso anche i nostri

bagagli e gli otti rubli, quel figlio di un cane!

Il minore era profondamente turbato. Girò le spalle ai carrettieri e al proprio fratello, e inconsapevolmente si mise a guardare in lontananza, verso il sole che tramontava.

— Si è portato via anche il mio vestito gallonato che costava esattamente cinquanta rubli — riprese il maggiore, — ma al diavolo anche il vestito, ormai era vecchio e ne avrò altri di nuovi; nostro padre è un uomo agiato...

Il minore si voltò verso il fratello ancora più adirato e stizzito di prima.

— Bezhan, basta! Smettila! — disse al fratello maggiore con una voce intrisa di rabbia e di preghiera.

Bezhan non gli prestò ascolto e continuò: — Da due giorni non mangiamo. Come s'è comportato male con noi quel maledetto! Cosa possiamo fare ora in una terra straniera!

— Oh, Dio mio Creatore — esclamò un vecchio carrettiere che gli era vicino. — Quale terra straniera? Non siete mica capitati nel paese dei tatars. Questa è la Georgia cristiana. Sarete accolti col pane e col vino e subito vi prepareremo un pasto. Guai all'uomo malvagio che vi ha procurato del male, ma voi perchè vi

affliggete? Vi porteremo noi in città, e con tutti i riguardi, così che neanche il vento possa sfiorarvi.

Il minore sbattè le ciglia e il suo viso si illuminò. Quel volto esprimeva un'autentica felicità, era come se il giovane avesse incontrato per la prima volta la bontà umana e ne fosse rimasto meravigliato.

Il vecchio carrettiere aperse la sua sacca, porse ai due fratelli del pane e versò loro del vino da un otre.

— Io mi chiamo Petre — incominciò a dire il carrettiere — e vi dico che nel nostro benedetto paese non sono mai morti di fame neanche i lezghini, perciò voi di che cosa vi preoccupate? Dai, cominciate a mangiare ragazzi! E non scambiate la frugalità di questo pasto per avarizia, perchè stasera prepareremo degli spiedini così buoni che perfino un sultano si leccherebbe le dita.

Petre fece sedere i due giovani sul carro e gridò al carrettiere che guidava la carovana di partire. I carri si mossero, sollevando un gran polverone.

Quello stesso giorno, all'ora in cui i contadini cenano, i carrettieri si fermarono e staccarono i carri proprio all'entrata della città. Ormai era buio ed entrare in città non era con-

veniente perchè bisognava pagare per il ricovero del bestiame. I carrettieri tirarono giù dai propri carri della legna portata da lontano e accesero un fuoco. Petre cucinò degli spiedini per i suoi giovani ospiti e, come potè, li sfamò. Tutti cenarono. Stanchi, i carrettieri si sdraiarono e ben presto si addormentarono. Il bestiame si disperse a pascolare per i campi, guardato dai mandriani notturni. Petre stese per terra il suo mantello di feltro dicendo ai suoi ospiti:

— Voi siete figli di principe, non è bene che dormiate sulla nuda terra!

I giovani si coricarono e anche Petre si distese non lontano da loro, addormentandosi subito, e profondamente.

Spuntò l'alba azzurra. I carrettieri cominciarono ad alzarsi, e con loro il nostro Petre, il quale, però, non trovò più i suoi ospiti dove li aveva lasciati. Li cercò di qua e di là, frugò ovunque:

— Dio mio, che dolore! — esclamò il vecchio Petre al quale il cuore diceva che i giovani erano scappati. — Hanno preso in giro questo vecchio! Sono fuggiti! E probabilmente hanno portato via qualcosa!

Petre infilò le mani in tasca: erano entrambe vuote. Il buon vecchio si mise a ridere amaramente:

— Dei lattanti hanno derubato un vecchio! E' colpa mia. Mi sono addormentato così profondamente che non ho capito più nulla. Ah, questa maledetta vecchiaia. E' tempo che io metta da parte l'arco e la freccia. Ha detto bene mio figlio maggiore: „Papà, sei diventato vecchio ormai, recarti lontano con il carro ti è diventato pesante.“ E io invece ho pensato: „Vado ancora ad Ayzevan per guadagnarli un pezzo di pane“. Ohi, ohi, ohi, sono diventato vecchio, bacucco... Che vergogna quando tornerò a casa! Il carrettiere deve portare in città il vino e non farsi derubare! E da chi? Da dei lattanti! Mi hanno vuotato le tasche! Oh, Dio mio!

— Ti hanno rubato molto? — chiese qualcuno.

— Tre rubli e mezzo — rispose Petre. — Ma qui, caro mio, non è questione di soldi, per questo non mi dispiace. Il problema è di come sopporterò questa vergogna. Sono stato derubato da dei lattanti! Chiunque sentirà questa storia si metterà a ridere, il parentado, poi, non farà che sghignazzare e i vicini si burleranno di me. Mi hanno vuotato le tasche nel sonno! Eh no, se un georgiano si mette in testa un berretto russo smarrisce la sua strada. Ah, diavolo! E chi, poi? Non avevano ancora smesso di succhiare il latte materno... povero vecchio...

ohi, ohi, ohi! Che Dio sia con loro, a me bastano la vergogna e il dilleggio!

E scosse la testa con un sorriso, quasi a prendere in scherzo quanto era accaduto, mentre, in cuor suo, si vergognava veramente.

II

Erano trascorsi quattro anni. La primavera era nel suo fiorire. Petre, molto più invecchiato, si recava in città per comprare una macina guidando il carro con la stessa fierezza di un tempo; ma ora era un'altra la ragione della sua fieraZZa. Da quando era accaduto quel fatto increscioso, non si era più arrischiato a prendere il carro da solo. „Vedo che ormai non sono più necessario“ soleva dire al figlio col dolore nel cuore. Ora il carro con il vino era condotto dal figliolo maggiore. Quel giorno Petre si era appoggiato su un enorme otre e sedeva con aria d'importanza, come un pascià. Avevano messo il galletto¹ sul carro di suo figlio e l'avevano nominato capocarovana.

1) Quando la carovana parte per destinazioni lontane, su un carro mettono un galletto, affinchè con il suo canto annunci l'alba. In cammino il galletto è l'orologio dei carrettieri e di solito viene messo sul carro del capocarovana. Essere capocarovana, cioè guidare il primo carro, è considerato dai contadini un onore perchè questo merito è riconosciuto soltanto al carrettiere astemio, che conosce bene le strade e che ha, inoltre, degli ottimi buoi o bufali. (N. d. A.)

Petre era molto contento dell'onore che era stato riservato a suo figlio. Si rallegrava e pensava: „Non appena arrivo a casa faccio contenta la mia vecchia raccontandole che nostro figlio è diventato capocarovana“.

Erano già due giorni che Petre era affaccendato in città. Anche la carovana era stata tratt tenuta dagli affari e ancora non era stato fissato il giorno della partenza. Finalmente, al terzo giorno, decisero: „Stasera, al tramonto, si parte!“ Petre mise la macina che aveva comprato sul carro e lo portò nel recinto riservato alla carovana. Era mezzogiorno e alla partenza non restavano che poche ore. Petre pensò: „Le mie cose le ho finite; quasi, quasi ora me ne vado in piazza Avlabari a vedere un po' di gente e a sentire qualche novità“. In piazza, come al solito, vi era una folla enorme. Le persone, raccolte in capannelli, vociavano e gesticolavano. Petre s'intrufolò in un crocchio: „Sentiamo un po' di che cosa stanno parlando“ disse fra sé e sé. Dai discorsi capì che quando spara il cannone significa che sul monte Maxata impiccano un uomo. Petre non aveva mai visto nella sua vita una cosa simile. E il suo cuore ora lo spingeva verso il Maxata. „Ho fatto in tempo a vedere molte cose nella mia vita — pensò Petre — ed ora vediamo

anche questa“, e s'incamminò con la gente che si dirigeva verso il Maxata. Sul monte la folla era fitta come le mosche. Su un ampio spazio, circondato da soldati, si ergeva in effetti una forca. A nessuno era permesso di avvicinarsi. Petre si guardò intorno, osservò la gente che si era affollata e notò che non vi erano solo uomini, ma anche donne, e questa cosa lo meravigliò. „Diciamo — pensava — che gli uomini come me sono venuti per guardare, ma le donne che cosa ci stanno a fare qui? E quante se ne sono radunate, Dio mio!“. Poi, però, concluse che doveva trattarsi di uno scherzo e che tutto sarebbe finito in un sollazzo generale. „Ma sì — disse in cuor suo Petre — forse è meglio così. Certo non hanno pensato di impiccare un uomo. Cos'è mai? Forse un gatto che lo prendono e lo impiccano? Un uomo è sempre una creatura di Dio... E' per questo che si sono raccolte qui tante donne. L'occhio femminile divora con bramosia... Quell'armeno me l'ha data proprio a bere. „Impiccano un uomo“, mi ha detto. Ma cosa gli è venuto in tasca per avermi preso in giro? Avrà pensato: „A uno zoticone è facile darla a bere“. Beh, mi ha preso in giro, e allora? Assisterò anch'io al divertimento. Ma davanti a Dio posso dire che se avessi saputo che si trattava di una scher-

zo non ci sarei proprio venuto. Ahi l, ahi, il cuore dell'uomo è sempre pronto a peccare. Sono venuto qui, come un torello insensato, a vedere impiccare un uomo... Quanta cattiveria e quanta bontà si annidano nel cuore dell'uomo!"

A lungo continuò a parlare così fra sè il nostro Petre, convinto che si sarebbe trattato veramente di uno scherzo, altrimenti non ci sarebbero state presenti le donne e nessuno, poi, le avrebbe fatte passare.

Ad un certo momento qualcuno gridò:

— Arriva, arriva!

Petre si guardò intorno e si accorse che dei soldati stavano conducendo un uomo con indosso un cappotto russo.

„Eh sì, sanno proprio sorprendere — mormorò fra sé Petre — sembrano proprio dei soldati. Li hanno vestiti a puntino e portano il fucile come si deve. Che cosa non sa inventare la gente di città. Guardali, assomigliano proprio a dei russi“.

E mentre così pensava, Petre gettò lo sguardo sull'uomo con il cappotto russo. Era una persona molto giovane, sui venti-ventun'anni. Si vedeva che la barba e i baffi erano ancora da adolescente. Il volto era di colore zafferano. Vedendo quel giovane, nella mente di Petre riaf-

fiorò un ricordo. „Dio mio, io conosco quel giovane. Signore, dammi la forza di ricordare dove l'ho visto “ mormorava Petre, ma malgrado i suoi sforzi non riusciva proprio a ricordare dove l'avesse visto. „Forse l'ho visto in città in qualche locanda, dove entrano ed escono centinaia di persone al giorno. Probabilmente è successo proprio così ed ora mi ricordo il suo volto. Ma com'è pallido, è come se andasse veramente alla forca. Ma non può essere che uno scherzo, solo uno scherzo!“

— Ah, la tua povera mamma! — mormoravano le donne. — Com'è giovane!

Petre si meravigliò sentendo queste esclamazioni. „Le donne, ahimè, come dicono, hanno i capelli lunghi, ma il cervello corto — disse fra sè Petre. — Forse saranno anche tutte streghe o fattucchiere, ma sono state ingannate anche loro. O che vogliano abbindolare proprio me? Penseranno: „E' uno zoticone!“ . Eh Petre, tieni le orecchie bene aperte, non farti prendere in giro! Non farti disonorare alla tua età, non diventare lo zimbello di tutta la gente onesta. Solo Dio sa come questa gente di città, sia uomini sia donne, riconosca immediatamente noi contadini. E' come se l'avessimo scritto in fronte!“

— Ah, che vita sfortunata! E che infelice il giorno della tua nascita! — sussurrò una donna coperta dal chador. — Se fossi vissuto tranquillo non ti saresti trovato nei guai. Che dolore per la tua povera madre! „Ma sì, chiacchera, chiacchera — le obiettò in cuor suo Petre, — ti avrei anche creduto, però, anche se sono un contadino, non me la fai, non me la fai!“

— Il destino dell'uomo è scritto fin dalla sua nascita, e così si compirà — rispose una seconda donna — e per lui s'è avverato quello che era scritto. Lui, poi, alla fine se ne andrà, ma quale sarà la disperazione dei genitori, in che fuoco si tormenteranno? Signore Iddio, salva tutti i cristiani!

„Ma insomma, — borbottò fra sè Petre, — si sono messe d'accordo per recitare ognuna la propria parte? Mi allontanano un po' da qui se no queste streghe, Dio mio, mi fanno fare proprio una figuraccia.“ E subito cambiò di posto. S' infilò in un altro crocchio di persone, ma anche qui vi erano abbastanza donne. Aveva voglia di chiedere che cosa stesse succedendo, ma non si arrischiò perchè temeva di essere deriso.

— Che giovane! Povero figlio infelice! — disse addolorata una donna. — Il giorno per lui è

appena sorto e già il suo sole deve tramontare. — In che stufa deve bruciare ora il cuore della sua povera madre! Signore, non lasciar vivere fino a un simile giorno! — aggiunse un'altra, stringendosi tristemente le mani sul petto.

Petre si stupì e qualche dubbio incominciò a farsi strada nella sua mente. „E' mai possibile che si sia radunata tanta folla per me? E che abbiano fatto così presto a mettersi d'accordo sulla parte da recitare? Ah, Dio mio! Ho fatto bene a non chiedere nulla. Sai che risate avrei suscitato. Eh Petre, muoviti con circospezione! Che non ti facciano fare una brutta figura, che non coprano di vergogna la tua testa grigia! Come dicono da noi, sono anche dei perdigiorno questi cittadini! Com'è possibile che tutta questa folla si sia radunata per me?“

Così diceva in cuor suo Petre e gli sembrava che quella gente si fosse veramente raccolta per lui. Cosa del tutto plausibile dal momento che egli era un contadino e quindi ritenuto uno stupido. Cambiò ancora di posto, ma gli era difficile capire che cosa stesse succedendo, perchè il suo buon senso, come un cavallo non più tenuto in briglia, lo trascinava ciecamente in un' unica direzione.

Nel frattempo avevano condotto il giovane con il cappotto russo proprio sotto la forca. Alla sua sinistra c'era il prete e alla sua destra un funzionario. Il boia, che indossava una camicia rossa, si era messo alle spalle.

„Ma guarda, anche il prete deve essere impazito — mormorò tra sé Petre, — evidentemente si tratta di un prete armeno perchè un vero prete non si presterebbe a un simile gioco. E chi sarà mai quello con la camicia rossa? Che sia il pagliaccio principale?“

Il funzionario tirò fuori un foglio e cominciò a leggere.

„Forse sarà la preghiera, — disse ancora tra sé Petre — cacciano le forze maligne, ma stiamo a vedere, sarà un bel divertimento!“

Il prete disse qualcosa al giovane affondato nel cappotto. Petre, benchè tendesse l'orecchio e si fosse anche alzato sulla punta dei piedi, era troppo lontano per sentire che cosa dicessero.

Levarono il cappotto al giovane e gli infilarono una camicia bianca lunga dalla testa ai piedi, in modo tale che anche il viso fosse coperto. Il boia dalla camicia rossa aggiustò il nodo, quindi appoggiò una scala al palo del capestro. Si voltò verso l'infelice, con uno spintone gli fece fare qualche passo in avanti, poi

lo cacciò su per la scala e gli mise il cappio intorno al collo in modo che la testa non potesse più sfuggire. La folla ammutolì, trattenne il respiro come soffocata e sembrò che in quel momento tutti i cuori dei presenti avessero cessato di battere. Il boia strinse ancora il cappio intorno al collo e gli tolse la scala da sotto i piedi. La folla emise all'unisono un profondo e sordo gemito, come di persona che si sia scottata con l'acqua bollente.

L'infelice pendeva dalla forca, dondolando di qua e di là. Poi ebbe delle convulsioni... „Puoi dondolare fino a domani, tanto non ci credo — mormorò tra sé Petre“.

La gente che un momento prima aveva trattenuto il respiro, ora aveva ripreso a conversare allegramente, disperdendosi per il pendio. Ognuno s'incamminò verso casa, soddisfatto di quello spettacolo vergognoso e sconvolgente. Petre si guardò intorno e vide che la folla se ne stava andando. Tutti si erano allontanati, tranne due soldati che erano rimasti di guardia alla forca. Il boia dalla camicia rossa si cambiò d'abito e anche lui se ne andò. L'infelice pendeva immobile dal capestro. Petre rimase profondamente colpito. „Dio mio, è veramente accaduto — pensò fra sé e sé, — non c'è stato nessuno scherzo. Forse, però, l'as-

tuzia è consistita nel fatto che hanno sostituito l'uomo impiccando poi un sacco. E' certo un bello stratagemma far fare le convulsioni a un sacco! Non è successo proprio nulla, ho solo perso il mio tempo. Sì, ho proprio sbagliato. Se fossi rimasto nella locanda avrei potuto dormire a volontà! Sì, va bene io, ma quante altre persone hanno fatto una figura ridicola? E se ci fosse stata veramente un'impiccagione? Bisognava informarsi! Eh no, si sarebbero messi a ridere. E chi sa come si diverte questa gente che si raccoglie a chiacchierare allegramente attorno a una forca? E se fosse stata veramente un'impiccagione, se non vi fossero state pietre in quel sacco, ma allora vuoi che nessuno avrebbe versato una lacrima? Qualsiasi cosa sia successa l'uomo è una creatura di Dio, non è un gatto. E tutte quelle donne che si sono radunate là?"

Petre era sempre più preso dai dubbi. Ora pensava soltanto in che cosa fosse consistito l'inganno. Se si fosse trattato di uno scherzo, ossia di una finta esecuzione o di una vera impiccagione. A dire la verità il suo cuore propendeva per la prima soluzione. In effetti per un vecchio è facile prendere una bugia per la verità. E più facile, per il nostro Petre, sareb-

be stato scambiare la verità con la bugia. Comunque egli ci teneva molto ad arrivare a conoscere la verità.

Più volte si era proposto in cuor suo di fermare qualcuno e di chiedergli che cosa fosse successo. Più volte si era avvicinato a varie persone, ma poi non seppe decidersi: „Si metteranno a ridere — aveva pensato, — meglio usare la propria testa. E' più opportuno.“

Tutto preso dai suoi pensieri, il nostro Petre se ne andava verso la locanda quando vide una bettola da dove usciva gente conversando animatamente. „Quasi, quasi entro qui — pensò Petre — e sento un po' che cosa dicono di quello che è successo oggi, e così mangio anche qualcosa. E' da stamane che non metto niente sotto i denti“. Entrò, ordinò mezzo quartino di vino, si pulì un pesce essiccato, si sedette in un angolo e incominciò a mangiare. Si era appena seduto quando sulla porta della taverna, quasi l'avesse seguito passo a passo, comparve un giovane che indossava un pesante mantello caucasico. Si diresse verso il bettoliere, al quale chiese carta e penna, poi si appoggiò a un tavolo e incominciò a scrivere. Petre guardò il nuovo venuto. „Ma dove ho visto io questo giovane?“ si chiedeva in cuor suo. Il nuovo

venuto continuava a scrivere senza alzare la testa. Petre si dimenticò che avrebbe potuto fare tardi. Guardando quel giovane mangiava così lentamente e senza appetito, che forse non avrebbe terminato il suo pasto neanche fino a sera. Quella figura occupava tutti i suoi pensieri. Egli si chiedeva continuamente dove l'avesse visto, ma non sapeva trovare risposta. Il sole stava ormai tramontando, ma Petre, colpito dalla vista di quel giovane, non si muoveva dal suo posto. Alla fine, non vedendo altre soluzioni, Petre si alzò senza aver trovato risposta alla sua domanda; pagò il suo conto; rivolse ancora un'occhiata a quel giovane e se ne uscì dalla bettola dirigendosi speditamente verso la locanda. Per arrivare c'era ancora parecchia strada da percorrere. Petre si era appena incamminato, quando improvvisamente qualcuno gli mise una mano sulla spalla. Egli si girò. Vide davanti a sé quel giovane alto con il mantello caucasico e il colbacco calato sugli occhi.

—Prendi questa lettera —gli disse il giovane mettendogli in mano un foglio. —E se non sai leggere, chiedi a qualcuno di leggertela e tu ascolta attentamente perchè allora capirai quanto è successo oggi.

Detto questo, il giovane si voltò e se ne andò, ma di un passo così deciso che il nostro Petre non l'avrebbe raggiunto neanche di corsa. Attonito, Petre fece appena in tempo a gridargli dietro:

— Ehi, giovanotto, chi sei? Dimmi almeno il tuo nome!

— La lettera ti chiarirà ogni cosa — gli rispose il giovane ormai lontano.

Soltanto ora Petre si ricordò che poc'anzi, vicino alla forca, dovunque egli andasse si trovava sempre vicino un giovane con un mantello caucasico. „Allora non capii — pensò Petre, — ma mi girava intorno come una chioccia ai suoi pulcini. Era avvolto nel suo grande mantello e con il colbacco calato sugli occhi. Sì, era proprio quel giovane, non ho dubbi.“

Era come se Petre volesse convincere qualcuno che quanto stava dicendo era la verità. Tirò fuori la lettera, la girò da una parte all'altra, poi se la rimise in tasca borbottando con rammarico:

„Ah, se sapessi leggere! Mi ha detto che avrei saputo tutta la verità su quanto è accaduto oggi. Ma che volesse prendersi gioco di me? E perchè poi? Ormai se n'è andato e a ridere di me non farà più in tempo.“

Petre camminava di fretta verso la locanda. Era impaziente di conoscere al più presto che cosa dicesse quella lettera. Suo figlio sapeva leggere bene; aveva studiato da un prete. Benchè Petre camminasse con passo spedito, di gran lunga più veloce era il battito del suo cuore...“ E’ diventata maledettamente lunga questa strada — borbottò il vecchio, — cammino, cammino e non arrivo mai.“

Finalmente giunse alla locanda. Petre era grondante di sudore e si fermò un istante per riprendere fiato. La locanda era vuota. I carrettieri dovevano essere andati al mercato, alcuni per fare acquisti, altri così, tanto per dare un’occhiata. Vedendo che nella locanda non c’era nessuno, Petre si rallegrò perchè pensò che suo figlio doveva trovarsi lì da qualche parte, dal momento che non c’era ragione che si fosse recato al mercato. E in effetti trovò il figlio che dormiva sotto un albero. Petre lo svegliò.

— Leggimi qua questa lettera, — gli disse Petre porgendogliela.

Il figlio si stropicciò gli occhi, si stiracchiò e poi prese la lettera.

— Dove l'hai trovata, papà? — gli domandò il figlio.

— Ma che trovata! Me l'hanno data! — rispose Petre, ritenendo inutile fornire altre spiegazioni.

Il figlio aprì la lettera e cominciarono a venir fuori banconote. La cosa lasciò di stucco sia il padre sia il figlio. Anzi quest'ultimo si mise a contarle, ma Petre si arrabbiò e, perdendo le staffe, cominciò ad alzare la voce:

— Non è questo il momento! Avanti, leggimi in fretta quel che è scritto se non vuoi che il cuore mi salti fuori dal petto.

Il figlio cominciò a leggere:

— Il giovane che hanno impiccato oggi era mio fratello...

— Cosa? — esclamò meravigliato Petre, impallidendo dalla notizia inattesa.

— Che hanno impiccato!... — così si è trattato di una vera impiccagione!... E quella gente che poi rideva, allora?... Leggi, leggi, vai avanti! Ah, meglio se non avessi visto nulla, mio Dio!

— Papà, ma che cosa dici? — chiese preoccupato il figlio, — perchè parli in modo così poco chiaro?

— Vai avanti, so quello che dico, — rispose Petre che tremava quasi avesse la febbre, mentre

il suo cuore batteva così forte che pareva dovesse scoppiare.

Il figlio scosse la testa preoccupato e continuò la lettura:

— Nostro padre era un nobile decaduto. Quando morì noi eravamo ancora bambini. Ben presto nostra madre si risposò con un altro nobile che prestava la sua attività in città. Tutto ciò che ci aveva lasciato nostro padre, non molto, in effetti, ma sufficiente perchè potessimo sempre avere un pezzo di pane, se lo prese il patrigno, in parte lo vendette, in parte se ne appropriò, e a noi non restò più nulla. Da piccoli ci mandarono a vivere in campagna, mentre nostra madre e il patrigno abitavano in città. Quando venivano in campagna ce le suonavano senza ragione. Affamati, con i vestiti stracciati, scalzi andavamo di casa in casa, di villaggio in villaggio. Tutti picchiavano. Si sa, i ragazzi che hanno un patrigno sono dei servi e vanno trattati col bastone. A dire il vero a qualcuno facevamo anche pena, noi poveri orfani, ma quanto ad aiutarci nessuno ci aiutò. Quando diventammo un po' più grandicelli, il patrigno decise di liberarsi di noi e ci inviò alla scuola militare di Tukurmisha. Per noi fu come cadere dalla padella nella brace. Ci umiliarono con tutte le loro parolacce russe

e ci picchiarono fino alla disperazione. Sopportavamo, ma non ne potevamo più. Un giorno, stanchi di subire, fuggimmo. Riparammo nel nostro villaggio, ma ci cacciarono di casa, non ci permisero neanche di trascorrervi la notte. Rimanemmo noi due orfani soli al mondo, senza pane, senza soldi, senza un tetto sopra la testa, senza speranze. Chi si sarebbe preso cura di noi? Eravamo estranei a tutti e tutti erano estranei a noi. Esasperati contro tutto il mondo, ce ne andammo in città. Eravamo diventati nemici di tutti: di nostra madre e del patrigno, del bene e del male, di te e degli altri. Noi eravamo ancora ragazzi e tutti vedevano come ci derubavano alla luce del sole. Nessuno prese le nostre difese, nessuno ci aiutò, nessuno mosse un dito in nostro favore. Tutti erano colpevoli delle nostre disgrazie, tutti per noi erano responsabili. Non solo il patrigno, ma voi tutti ci avete derubato, ci avete uccisi. Finchè sarò vivo non cercherò che la vendetta e quando morirò risponderò a Dio delle mie azioni. Davanti a Lui compariremo tutti e ci troveremo faccia a faccia. Allora vedremo chi ha torto e chi ha ragione. Dio guarderà i nostri cuori e non le nostre azioni. Là non si può nascondere la verità.

... Ti ricordi quattro anni fa, quando vi fermas-

te con i vostri carri presso il passo Locini? Ti ricordi che si presentarono a voi due giovani? Eravamo noi, che non mangiavamo da due giorni. Il mio povero fratello Bezhan vi raccontò un sacco di frottole... Il suo comportamento mi offendeva e io cercai di fermarlo, ma non ci riuscii. Il mio povero fratello era orgoglioso, pieno di amor proprio, ma, ahimé, anche meschino. Che Dio perdoni l'unica anima a me vicina, mia carne e mio sangue, il mio fratello carnale, l'unica persona a me cara, devota, fedele. Oggi, ho visto con i miei occhi come l'hanno impiccato, proprio come una bestia!... Potrò mai perdonare di questo il mondo fintanto che mi chiamerò uomo, fintanto che porterò un colbacco in testa, fintanto che respirerò?

Tu, allora, sei stato gentile con noi. La tua bontà d'animo stava quasi per raggiungere con un caldo raggio d'amore i nostri duri cuori. Non dormii tutta la notte, non avevo più sonno, malgrado fossi molto stanco. Quando mio fratello si alzò e cominciò a frugare nelle tue tasche, mi si strinse il cuore, ma non gridai, né glielo impedii. Che la corda si rompa nel punto più debole, pensai allora!... Anche il vecchio è un furfante, perchè se fosse stato un vero uomo non avrebbe permesso agli altri di derubarci.

Dopo aver compiuto il furto, ce ne andammo in città. Qui anche il peccato e il bene camminano più liberamente. Entrambi hanno una via molto larga. Dal quel tempo non è trascorso giorno senza che abbiamo derubato qualcuno. Ci riprendevamo quello che ci era stato tolto, con in più gl'interessi. Vivevamo così, e così alleggerivamo il peso che portavamo nel nostro cuore ferito, afflitto, incattivito. Tuttavia il nostro cuore non si placava, bramava qualcosa, perseguiva un suo fine. Non riuscivamo a saziarlo. No, non riuscivamo...

Due anni fa il destino ci condusse nella casa del patrigno. Nostra madre allora viveva altrove, il marito l'aveva mandata in campagna. Di notte entrammo in casa, uccidemmo il patrigno e volevamo fracassare tutto, ma non facemmo in tempo. La polizia ci aveva circondati, io riuscii a fuggire, ma mio fratello fu raggiunto e preso. La fine la conosci già. Oggi ho visto con i miei occhi come hanno impiccato il mio unico fratello, l'unica persona a me vicina, quasi fosse stato una bestia. Voi eravate là e vi divertivate davanti a quello spettacolo, mentre io dentro di me bruciavo... No, io questo non ve lo perdono!... Voi tutti mi dovete risarcire di questa perdita. Finchè avrò vita, mi batterò

per vendicare il sangue di mio fratello. Odio il mondo, e gli uomini ancora di più. Ho distrutto il ponte che esisteva tra me e loro: io sono rimasto su una riva e voi, e siete in molti, sull'altra. Il giorno del giudizio proverà chi è innocente, e chi è un colpevole. Dio è onnisciente: va al fondo delle azioni umane e poi guarda nei nostri cuori. Io credo che la strada che ho intrapreso sia quella giusta. Ma sarà così o no? Non lo so. So solo che nel mio cuore esisteva ancora un sottile filo e oggi, presso la forca, quel filo s'è rotto. E per questo mi sono allontanato per sempre dal mondo, come un ramo spezzato dall'albero. Addio!... Se un giorno avrai ancora voglia di vedermi, vieni ancora alla forca e mi troverai là, come hai trovato mio fratello. Questa è la mia fine certa.

Non so perchè, ma il mio cuore voleva aprirsi con te. Ecco ti ho raccontato di me e la mia anima si è liberata di un peso. Ti ritorno i tre rubli e mezzo che ti abbiamo rubato. La tua bontà ha fatto nascere nel mio cuore il dolore, che ancora brucia come la brace sotto la cenere. Ma si spegnerà, lo so. Ma non sei anche tu complice del mio patrigno? Ma non hai impiccato anche tu il mio unico fratello? Ma non l'hai condotto anche tu alla forca?

Il figlio era sbalordito, il padre bagnato di un sudore freddo.

— Ma io che c'entro? — gemette Petre, spaventato come non mai e tutto tremante.

In realtà che cosa c'entrava in questa faccenda il nostro vecchio Petre?

Чавчавадзе Илья Григорьевич

У ВИСЕЛИЦЫ

(На грузинском и итальянском языках)

Детюниздат Грузинской ССР

«Накадули», Тбилиси, 1987

სპეც. რედაქტორი

ზაირა სტურუა

a cura di Zaira Sturua

ხ. ბ. № 2245

გამომცემლობის რედაქტორი

მანანა ზუბადალაშვილი

მხატვარი ჯიბო ყავლაშვილი

მხატვრული რედაქტორი შოთა დოლიძე

ტექნიკური რედაქტორი ზაირა დონდუა

კონტრ.-კორექტორი მერი ლალაძე

კორექტორი მაია შველიძე

გამომშვები ნანა კაკაშვილი

ქალაქის ზომა 60×84¹/₁₆. ბეჭდვა მაღალი. პირობითი ნა-
ბეჭდი თაბახი 3,49. საბ. ქალაქი ცარცის. საღებავგატარებ
7,33. სააღრ.-საგამომცემლო თაბახი 1,78. ტირაჟი 2000.
შეკვ. № 475. ფასი 35 კაპ.

გამომცემლობა „ნაკადული“, თბილისი, მშეიდობის გამზ. 28.
Издательство «Накадули», Тбилиси, пр. Мира, 28.

აიწყო ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატში, მარჯანიშვილის ქ. № 5.
დაიბეჭდა ფერადი ბეჭდვის სტამბაში, პლესანოვის გამზი-
რი, 50.

Набрано в Комбинате печати, ул. Марджанишвили, 5.
Печатано в типографии цветной печати, пр. Плеханова, 50.

